

ИМАШ ПРАВО ДА РЕШАВАШ ЗА ТВОИТЕ ПАРИ

Текстът е във формат лесен за четене

Вземане на решения за твоите пари

Всеки има нужда от пари, за да плаща сметки и да купува неща, които са му нужни или които му харесват.

Трябва да имаш възможност да направиш избор и да вземеш решение за себе си.

Хората около теб, хората, на които се доверяваш, или семейството ти, трябва да те подкрепят и да ти помагат да вземаш решения, които ти искаш.

Това могат да бъдат решения за изразходване на твоите пари за неща като:

- дрехите, които носиш;
- храната, която ядеш;
- нещата, които правиш за удоволствие;

Има различни начини за получаване на пари:

- Можеш да печелиш пари от работа.
- Можеш да получаваш държавни помощи за хора с увреждания.
- Можеш да получиш пари от наследство или като подарък.
- Можеш да спечелиш пари от тото или лотария.
- Може да имаш пари в банка, които можеш да използваш.

ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ОТ ЕЖЕДНЕВИЕТО

Ти избираш:

Да изядеш ябълка или портокал.

Да си купиш CD или DVD.

Да гледаш телевизия.

Да идеш на кино или на кафе.

Закупуване на храна: Можеш да отидеш в магазина и да платиш с пари, в замяна получаваш мляко или хляб, или други хранителни стоки.

Заплащане на наем: Плащаш наем, а в замяна на това живееш в къщата си.

Посещение на кафене: Даваш пари за напитка и барманът ти дава напитката в замяна.

Посещение на кино: Даваш пари и ти е позволено да гледаш филма.

Пазаруване на дрехи: Искаш дрехи, плащаш за тях и продавачката ти ги продава. Ако дрехите са повредени, законът задължава продавачката да ти върне парите или да ти даде нови дрехи.

Посещение на банка: Можеш да си отвориш сметка. Слагаш парите си в твоята сметка. Можеш да си ги изтеглиш, когато имаш нужда от тях.

Използване на АТМ (банкомат) сложи картата си и ако имаш пари в сметката, имаш право да изтеглиш, когато имаш нужда.

ИЗБОР КАК ДА ХАРЧИШ ПАРИТЕ СИ

Някои неща, за които си харчиш парите, са много важни:

- Наем;
- Храна;
- Отопление;
- Ток;
- Лекарства.

Всеки месец можеш да спестиш част от парите си, като не купуваш неща, които са много скъпи и не са толкова важни.

И накрая, можеш да похарчиш спестените пари за неща, които искаш:

- Кафе;
- Дрехи;
- Билети за кино;
- Почивка;
- CD дискове, списания.

ИНФОРМАЦИЯ - как да харчите парите си

Трябва Ви информация преди да вземете решение, как да харчите своите пари.

Важно е да разберете информацията.

Информацията може да Ви бъде обяснена:

С думи;

С картинки, снимки;

С знаци като: жестомимичен език, МАКАТОН, и др.

С вашето комуникационно устройство.

Понякога ще бъдеш в състояние да вземеш самостоятелно решение, като при закупуването на дрехи.

Понякога може да се нуждаеш от помощ, за да вземеш по-важно решение, като покупка на къща.

За големите решения, за твоите пари или сметки, може да се наложи да покажеш на някого, че си разбрал какво става, когато похарчиш парите си.

ПОДКРЕПА ПРИ ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ - как да харчиш парите си:

Какво би искал?

Трябва да имаш достатъчно подкрепа, за да взимаш свои собствени решения.

Понякога може да ти е трудно да вземеш решение за твоите пари. Човек, на когото имаш доверие, може да ти помогне:

- Да разбереш информацията за твоето решение;
- Да не забравиш информацията;
- Да разбереш различните възможности, които имаш;
- Да си наясно, какво ще се случи, след като си взел решение;
- Да накара хората да разберат какво е твоето решение.

Хората, на които имаш доверие, може да са приятел, застъпник, член на семейството и човек, който те подкрепя и те познава добре.

ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ: за твоите пари

Вземането на лесни решения за теб, всеки ден, ти помага да научиш как да вземаш по-трудни решения.

Първо научаваш как да похарчиш 10 лева.

После се научаваш как да похарчиш 100 лева.

Вече знаеш как да харчиш над 100 лева.

Знаеш как да спестиш част от своите пари.

Това е Яна.....

Яна получава 185 лева, всеки месец, от пенсия за инвалидност и социални добавки. Яна живее в защитено жилище и има сключен договор за това. Тя използва 50% от тези пари, за да си плаща, за това че живее там и ѝ е осигурено място за живот, храна, дрехи, електричество и отопление. Всеки месец Яна спестява по 20 лева, за да отиде на почивка.

През месеца си купува различни неща: билет за кино, кафе, списания и някои дребни неща за 40 лева. Като си направи сметка, на Яна и остават 32 лева. Този месец Яна иска да си купи нова рокля. Яна и нейният подкрепящ приятел – Стоян, отиват в голям магазин, където най-различни фирми продават рокли. Търсят в няколко магазина, като проверяват цените. Харесват няколко, но Яна избира тази, която струва 30 лева. Яна купува роклята, това е правен договор с магазина. Тъй като роклята е на добра цена, на Яна и остават 2 лева. Със Стоян решават да изпият по едно кафе в близкото кафене.

Яна е участвала при вземането на много решения за нейните пари. Във всяко положение, тя разбира какво прави и има подкрепа от Стоян.

Българска асоциация за лица с интелектуални затруднения (БАЛИЗ) е национална мрежа на хората с интелектуални затруднения, на техните семейства и специалисти. Асоциацията е създадена през 1993 година и през 1996 година е призната от Министерски съвет за представителна организация на национално ниво.

БАЛИЗ работи за достойния и независим живот на децата и лицата с интелектуални затруднения и техните семейства. БАЛИЗ се застъпва за провеждане на национална и местна политика, която зачита правата на лицата с интелектуални затруднения и спомага за изграждане на необходимата им подкрепяща среда за включването им в обществото.

Асоциацията е член на Inclusion Europe - Европейската асоциация на организации на лица с интелектуални затруднения и техните семейства, на международната мрежа на организациите на хора с интелектуални затруднения - Inclusion International и на Европейска асоциация на доставчиците на услуги за хората с увреждания – EASPD.

Тази брошура е издадена в рамките на проект „Да овластим хората с интелектуални затруднения - следваща стъпка“, изпълняван от БАЛИЗ с финансовата подкрепа на “Отворено общество”

This leaflet is published as part of the project „Empower people with intellectual disabilities - next step“, implemented by the Bulgarian Association for Persons with Intellectual Disabilities and financed by Open Society Foundation.

Българска асоциация за лица с интелектуални затруднения (БАЛИЗ)

Може да се свържете с нас на:

ул. Лавеле № 10, ап. 16
гр. София 1000
тел. 02 417 44 19
факс: 02 416 09 56

www.bapid.com
e-mail: bapid@bapid.com

Рисунките са от колекцията на General Picture Bank на организация Change и не могат да бъдат копирани или използвани